

Billy Elliot inspirerar till dans

Av Inger Skalse

Ljuset släcks, ridån dras isär.
Filmen börjar.
– Tyst va!
– Håll käft!
– Shhh!
Efter ett antal tillsägelser eleverna emellan tystnar sorlet och filmen Billy Elliot får odelad uppmärksamhet.
En pojke hoppar så högt han kan i sängen till musik av T-Rex. Känslan av frihet i att röra sig till musik, hoppa i sängen och ta i allt vad man orkar förstärks av att det är filmat i slowmotion. Vi kommer nära känslan i rörelserna. Eleverna runt omkring mig i biomörkret skrattar. Det blir lite genant att titta på. Att hoppa i sängen till musik är något man gör privat, och framförallt något man deltar i, inte tittar på. Men det smittar. Man vill vara med.

Filmen *Billy Elliot* berättar om en pojke från fattig brittisk arbetarklass som upptäcker dans. Billy Elliot smyger med sin passion, att dansa. Han smiter iväg till balettlektionerna när hans pappa tror att han är och tränar boxning. Det finns klara gränser för vad man gör och inte gör om man är pojke som ska bli man och om man är arbetarklass som ska bliva vid sin läst. Men det är som om rytmen bor i Billy och bara måste få komma ut. Och ingen ordning är det heller. Rytmerna och rörelserna vill blanda sig över gränserna. Rock med klassiskt, borgerligt med folkligt, aggression med glädje. Billy bara måste få dansa. Mot alla odds. Trots att det är tjejigt, borgerligt och dyrt.

Men att inte följa sina passioner är också dyrt. Billys danslärarinna berättar om sagan i Pjotr Tjaikovskijs Svansjön. Svandrottningen förlorade sin kärlek och dog. Billys mormor som kunde ha blivit balettdansös bara hon fått chansen till undervisning blev senil. Det är riskabelt att låta sig kuvas. Varning för galenskap och död, alltså!

Billys passion för dans växer sig stark. Hans känslor blir till rörelser. I en uppgörelse mellan Billys pappa som inte vill att han ska dansa och danslärarinnan som försvarar Billys dans stänger Billy in sig på toa. Hans frustration och ilska kryper ut i fötter och händer som rytmer som slår på väggarna och stampar i golvet tills han till slut sparkar ut dörren och springer iväg. Han gör piruett efter piruett tills han brakar in i

Glädjen i dans är inte att ta miste på. Foto: Thomas Svensson.

ett staket. Där blir det stopp. Det blir vinter. Men istället för att förfrysa i decembersnön eller kuva sig under sin pappas förmanande blick dansar Billy, först trotsigt och argt sedan fritt och flygande. Och han blir sedd, av pappa. Utan pappans erkännande och stöd kan Billy inte växa i sin passion och ta språnget ut i livet.

För skolelever handlar nog *Billy Elliot* om just det. Att växa som individ. Eleverna i biosalongen jublar när Billys pappa lycklig springer genom gatorna för att berätta för sina kompisar att Billy kom in på kungliga balettskolan. ”Han kom in”, ropar Billys pappa. Men scenen vänder. ”Har du inte hört”, säger en av pappans kollegor uppgivet. ”Facket gav upp igår. Vi går tillbaka till gruvan imorgon.” Med hårda skrällar stängs dubbla grindar om pappan och brodern som hissas ner i gruvan igen. Om eleverna ser Billy så ser de vuxna också Billys pappa och bror som blir kvar i det grådaskiga. Som danslärarinnan påpekar så är det ingen vidare stor chans att solen kommer att skina imorgon. Vid sidan av Billys tillblivelse visar filmen utan förskoning den hårda tillvaro där Billy lämnar sin pappa och sin bror.

Men som sagt, det blir vissa av oss vuxna som fäller tårarna till filmen. Eleverna ser triumfen i Billys jättehopp in på en av Londons stora scener som en vuxen vacker svan.

– Det här är en bra film. Killen gör det han vill göra. Det som är bra är att han struntar i vad de andra tycker och gör det han själv vill, säger Torsten Källgren från Myrsjöskolan i Nacka, en av de elever som genom skolbioprojektet fick se Billy Elliot.

Torsten Källgren och hans kompis Gustaf Englund tycker att det finns en uppdelning inom dans i feminint och maskulint.

– Klassisk balett och typ cheerleading, det är lite feminint. Men hiphop är mer maskulint, säger Torsten Källgren.

Balett är ingen av dem sugna på. Men att dansa i sig är kul, om det är dans de kan känna igen sig i.

Så, vad ska dans vara egentligen? Att stå och se pimpinett ut i en tyllkjol? Att kramas i intim sällskapsdans? Inte bara, dans är bra mycket mer än så. Det visar Peter Lagergren, dansare och danspedagog från gruppen Rytm ba´, i en workshop med elever från Myrsjöskolan efter visningen av *Billy Elliot*. Dans behöver inte vara komplicerat. Rytmer finns inom oss, i kroppen. Enkla rörelser kan bli dans.

Peter Lagergren börjar med att gå runt på golvet och knacka med skorna, testa resonansen. Var låter det bäst? På parketten eller på det svarta scengolvet? Så börjar han göra musik med fötterna. Tick, tack, ticketi tack, ticketiticketiticketiticketi…tack. Han dansar, stannar och lyssnar, dansar igen. Stilen är slapp, sökande, lite tuff, men ändå med kontroll. Jag associerar till grabbar som står hänger i något hörn.

Så stannar han upp och berättar om när han började på Operans balettskola när han var nio år. Han hade en kompis som spelade ishockey och som tyckte det var lite fånigt det där med att dansa balett. Men kompisarna blev imponerade när de upptäckte vilken hård träning klassisk balett krävde. Peter var i bättre form än kompisarna och vann ofta tävlingar på friidrotten i skolan.

– Jag älskar att röra på mig. Dansträning handlar inte bara om att spänna muskler. Man använder det till något konkret. Och man jobbar med musik. Dans handlar om att vara i musiken, säger han.

Han drar fram en vanlig wellpappkartong och sätter igång och trumma. Poff, poff, poff, papapapapa, tsss, tsss. En rad olika kartongklanger och ljud trummas fram.

– Det är bra sound i den här, säger han och lyssnar.

Allt kan låta. Det behöver inte vara komplicerat. Rytmer finns överallt, bara man lyssnar. I tunnelbanan, på gatan, i kroppen.

Så börjar han klappa rytmer. Först Peter, sen eleverna. Sjundeklassarna som är med på den här workshopen hakar på direkt. Kinderna, rumpan och bröstet och fötterna får också vara med. Hela kroppen kan användas till rytm. Det blir som ett rytmiskt rungande i hela biosalongen. Här är det inte tal om att någon har tråkigt, hänger över en skolbänk och stirrar ut genom fönstret, bort i det blå, längtandes någon annan stans. Det som händer i rummet är helt och fullt här och nu. Ur det enkla dånar till slut en hel kör av klapp, stamp, tjomp, fopp.

Så vill Peter Lagergren ha upp eleverna på golvet.

– Jaaa, ropar någon.

– Alltså, jag hatar sådant där, tvekar en annan.

Det blir en följa John lek där en efter en hittar på en egen rörelse eller rytm som de andra ska följa.

– Ah, säger någon som råkade sparka för högt.

– Ah, härmar de andra eleverna.

– Eh, säger någon som kom av sig.

– Eh, härmar de andra.

Allt, alla ljud, alla rörelser ingår i kompositionen. Eleverna skrattar och har kul. Efter hand växer rörelserna till en kombination av piruetter, stamp och hopp.

Att sjunga, dansa, att uttrycka känslor offentligt, och dessutom med kroppen, det har en undanskymd plats i vår kultur. Peter Lagergren menar att vi inte har vardagliga, naturliga referenser till dans. Vi har inga förebilder.

– Hur många har sett sina föräldrar dansa? frågar han retoriskt. Dans finns inom oss, men inte i vårt sätt att leva. Sätter man på musik så sätter små barn igång att dansa.

Han säger att det känns jätteviktigt att visa att alla kan. Vi har det inom oss. Det säger han om och om igen. Med enkla medel kan vi släppa fram rytmen och involvera hela kroppen. Det blir dans. Att inte låta kroppen röra sig, känna rytm, förhålla sig fysiskt till musik innebär en onaturlig låsning som i sin förlängning hämmar självförtroendet. Dans är helt enkelt nödvändigt. Dans berikar livet.

– Det var kul att hoppa runt, säger Gustaf Englund.
– Det är som elektricitet, det är magiskt, det är som att flyga, säger Billy Elliot.

Människor har från början ett förhållningssätt till dans och rörelse. Vi har olika rörelsespråk. Att dansa handlar om att undersöka kroppens möjligheter i rummet. Det ger dessutom möjligheter att uttrycka sig utan ord. Det berättar Cecilia Björklund Dahlgren, riksdanskonulent på Statens Kulturråd. När hon går över en skolgård ser hon ibland hur eleverna rör sig som i en koreografi över gården. Rörelsespråket finns redan där. Det är inget man lägger till i efterhand. Däremot kan man lära känna rörelsespråket, utveckla det och förstå det bättre. Sirkka–Liisa Forslund, danskonsulent i Dalarna, betonar att inom danspedagogiken handlar det inte om korvstoppning som går ut på att bara lära sig teknik. Det viktiga är att hitta ett språk som eleverna själva kan uttrycka sig med utan att vi talar om för dem hur det ska vara.

– Hittar man ett språk i rörelse ger det bättre självförtroende, säger hon. Vi ser på eleverna som dansar att de också blir mer öppna mot allt annat. De vågar ta till sig intryck och vågar uppleva saker.

Dans på schemat i skolan är något som håller på att växa. I mitten av åttiotalet var det bara åtta kommuner som hade det. Idag är det över åttio kommuner. Numera är vi bäst i Europa på det här med dans i skolan, enligt Cecilia Björklund Dahlgren.

– Dans och rörelse är ett språk för alla. Det duger inte att endast ha det som fritidsaktivitet vid sidan om skolarbetet. Alla barn har rätt till dans och ska man nå alla måste det ligga i schemat, säger Cecilia Björklund Dahlgren.

Men vi har en kroppsfientlig kultur. När vi går över torget så hukar vi gärna ihop oss istället för att sträcka på oss och bejaka livet, tycker Cecilia Björklund Dahlgren. Dans handlar om att våga njuta av kropp och själ och samtidigt uttrycka något. Om man inom filmpedagogiken säger ”se, uppleva, göra” så vill Cecilia Björklund Dahlgren vända på det och för dansens räkning säga ”göra, uppleva, se”.

Men det räcker inte med att dansen kommer in i skolan. Den ska inte gömmas i gymnastiksalarna. Cecilia Björklund Dahlgren vill erövra samhället med dansen också. Häromdagen dansade hon ut hösten med barn i Storkyrkan. Sedan ska hon dansa in Julen på Nordiska museet. Det handlar om att ta plats i samhället.

– Konst stör ordningen, utmanar det kontrollerade och etablerade. Dans kan vara ett sätt att våga uttrycka det man inte vågar säga, säger hon.

Cecilia Björklund Dahlgren menar att idag betonas det muntliga och skriftliga språket allt mer. Då blir det extra viktigt att ge plats åt det ickeverbala.

– Och det är det som är så underbart med *Billy Elliot*. Att han vågar vara gränsöverskridande. Han kan uttrycka genom dans det han inte kan säga med ord. Det är en så bra scen där han visar dans för sin kompis, killen som klätt på sig tyllkjol och är lite feminin och så kommer pappan som är macho. Då börjar Billy dansa en dans som är en blandning av hiphop, riverdance, flamenco och jag vet inte vad. Det han säger där hade han ju aldrig kunnat tala sig fram till, säger Cecilia Björklund Dahlgren.

– *Billy Elliot* är en härlig film. Det är just det här att han vågade, säger Sirkka–Liisa Forslund. Vi ska visa filmen här i Dalarna och kombinera med workshops i dans.

Kerstin Righammar, lärare i svenska och SO på Myrsjöskolan i Nacka, såg *Billy Elliot* tillsammans med sina elever. Hon kände sig lyrisk efter diskussionen om filmen med eleverna.

– Det gav massor att se *Billy Elliot*. Dagen därpå hade vi en av de bästa lektionerna någonsin tillsammans, den här klassen och jag. Hela tavlan var full av kommentarer om filmen, och arbetsområden vi kom på att vi kunde använda. Vi ska följa upp våra tankar om filmen senare när vi jobbar på ett tema om kärlek och samlevnad.

I februari skrev Gaby Hinsliff i The Observer om att ”Billy Elliot revolutionen” fått den brittiska regeringen att skjuta till extra pengar för att satsa på konst och kultur i skolan. Pengarna ska gå till skolor med många elever från hem med låga inkomster. Över en period på två år ska 35 miljoner pund satsas på cirka 65000 elever.

– Jag tror fortfarande på det kreativa samhället. Vi ska inte använda konst som ett socialt verktyg. Vi ska helt enkelt visa våra barn att de kan uttrycka sig kreativt, sa Stephen Daldry som regisserade *Billy Elliot* till The Observer.

Visst gör film skillnad.

Dansprojekt i ett samarbete mellan länets dans- respektive filmkonsulenter planeras i Västra Götaland och Dalarna bland annat. Ring Malin Lagergren vid Film i Dalarna tel 023-262 74 och Jessica Ask vid FIlm i Väst på tel 0520-49 09 17 för ytterligare information. ”Billy Elliot” finns att ladda ner som filmhandledning på nätet www.sfi.se/zoom

Andra filmer med tema dans är: ”Center Stage”, ”Strictly Ballroom”, ”Save the Last Dance” & ”Dansaren”.

Peter Lagergren har workshop med elever från Nacka. Foto: Thomas Svensson.

